

Preadvies

van de

Adviescommissie Strafrecht

inzake

het concept-wetsvoorstel wijziging regeling voorwaardelijke veroordeling en regeling
voorwaardelijke invrijheidstelling

Dit voorstel beoogt enerzijds de rechtszekerheid te dienen door een (overigens niet uitputtende) uitdrukkelijke wettelijke regeling van de door de strafrechter in het kader van de oplegging van een voorwaardelijke vrijheidsstraf op te leggen bijzondere voorwaarden, anderzijds een versteviging van de positie van de reclassering, die zich meer zou moeten richten op toezicht op de naleving van de bijzondere voorwaarden door de veroordeelde, nu zij niet meer kan worden opgezaaid met de algemene, vage formule dat de veroordeelde zich dient te houden aan de aanwijzingen van de reclassering (in de praktijk wordt daaraan door de rechter overigens wel vaak een specificatie aan verbonden in de trant van “ook wanneer die zouden inhouden dat de veroordeelde zich onder behandeling stelt van” enzovoort). Voor de veroordeelde kan de regeling aantrekkelijk zijn wanneer een geheel voorwaardelijke vrijheidstraf wordt opgelegd dan wel een partieel voorwaardelijke in combinatie met een betrekkelijk gering onvoorwaardelijk deel, in situaties waarin de rechter bij het ontbreken van de mogelijkheid om een bepaalde voorwaarde dan wel combinatie van voorwaarden op te leggen zou moeten opteren voor een geheel onvoorwaardelijke straf, of een aanzienlijk langer onvoorwaardelijk gedeelte van de straf. Er kleeft intussen wel een risico aan de regeling, dat zich kan realiseren in de situatie dat het onvoorwaardelijk gedeelte van de straf relatief lang is. In de eerste plaats zullen de rechter en de procespartijen zich moeten realiseren dat het recht op voorwaardelijk invrijheidstelling dan vervalt, hetgeen betekent dat het onvoorwaardelijke gedeelte helemaal zal moeten worden ‘uitgezeten’. Het bedoelde gevaar is nu, dat in het geval van een relatief lang onvoorwaardelijk deel de rechter zou moeten schatten hoe het met de veroordeelde is gesteld op het moment dat deze in vrijheid wordt gesteld (eventueel onder elektronisch toezicht, of in huisdetentie). Een dergelijke beoordeling ex ante is volgens de adviescommissie nogal speculatief, vergeleken met de beoordeling van de toestand van de veroordeelde wanneer hij voorwaardelijk in vrijheid wordt gesteld. In die situatie beschikt men immers over actuele gegevens. Met deze kanttekening kan de adviescommissie instemmen met de voorgestelde regeling, die immers wil voorzien in een goede op de persoon van de verdachte en de omstandigheden van het strafbaar feit gerichte invulling van de bijzondere voorwaarden die de rechter in staat stelt gemakkelijker af te zien van een korte(re) vrijheidstraf. Daarnaast wordt terecht gewezen op HR 25 november 2008 (LJN:BF0836, over het verbod de Antillen te verlaten), dat noopt tot een wettelijke basis wanneer het gaat om voorwaarden die ingrijpen in het verdragsrechtelijk beschermd recht op bewegingsvrijheid. Die wettelijke basis moet volgens de Hoge Raad voldoen aan de eisen van kenbaarheid en voorzienbaarheid, neergelegd in art. 2.3 en 2.4 Vierde Protocol EVRM.

Voor een aantal bijzondere voorwaarden geldt dat zij in de praktijk al ruimschoots werden toegepast. Door een expliciete wettelijke regeling wordt buiten twijfel gesteld dat dat verdragsrechtelijk houdbaar is, mits uiteraard de rechter de proportionaliteit in het oog houdt.

Voorgesteld wordt justitie de mogelijkheid te verschaffen snel in te grijpen wanneer (vermoedelijk) één of meer voorwaarden door de veroordeelde worden geschonden. Aanhouding en insluiting moet dan volgens de minister mogelijk zijn, met toetsing door de rechter-commissaris. Deze procedure is analoog aan die bij de schorsing van de voorwaardelijke invrijheidstelling. Voorzien is in schadevergoeding in het geval dat de rechter uiteindelijk de vordering tenuitvoerlegging afwijst, naar analogie van art. 89 Sv. De adviescommissie juicht die voorziening toe omdat deze een prikkel is voor justitie om niet lichtvaardig tot aanhouding en insluiting over te gaan. Ook hier dient het proportionaliteitsbeginsel tot gelding te komen. Een incidentele, geringe schending is niet een voldoende reden voor het vorderen van de tenuitvoerlegging en het toepassen van vrijheidsbenemende dwangmiddelen.

De mogelijkheid van oplegging van niet expliciet voorziene bijzondere voorwaarden heeft de minister terecht willen handhaven; maatwerk vergt flexibiliteit die een limitatieve opsomming zou missen. De adviescommissie kan ook instemmen met het voorstel de leerstraf als zelfstandige sanctie te vervangen door het verplichten tot deelname aan een leerproject als bijzondere voorwaarde. Daarmee zijn wij meteen af van de vreemde term 'leerstraf'. Wij weten immers al sinds Hiëronymus van Alphen ("Jantje zag eens pruimen hangen") dat leren geen straf is. Hetzelfde geldt voor het voorstel met betrekking tot de proeftijden (schrappen van het maximum van 2 jaar, behoud van de maxima van 3 jaar en 10 jaar voor bepaalde zeer ernstige delicten, en de mogelijkheid van verlenging voor een jaar).

Rotterdam, 9 april 2009

Adviescommissie Strafrecht

prof. mr. T.N.B.M. Spronken, voorzitter,

namens deze, mr. R. Hoogendoorn, secretaris